

Katariina
Vuori

KASVUN
PAIKKA

Helsingissä Kustannusosakeyhtiö Otava

© Katariina Vuori ja Kustannusosakeyhtiö Otava 2022

ISBN 978-951-1-42196-2

OTAVA
KIRJAPAINO
Keuruu 2022

On syyskuun kymmenes, ja vaikka kello on vasta viisi aamulla, on kahvi ehtinyt jäähtyä kupissa ja sen pinnalla on ohut maitonahka. Nurkasta kuuluu naksahdus, niin kuin korvat aukeaisivat sukeltamisen jälkeen, ja ajastin päästää sähkövirran kulkemaan lävitseen. Huoneeseen sirottuva tekoaurion valo on jättänyt väliin pehmeän sarastuksen ja paiskautunut suoraan keskipäivän porotukseen.

Kasvini oiristelevat lehtiään. Mikroskooppiset hengitysaucot raottuvat, ja niistä purkautuu huoneeseen kosteutta ja yhteyttämiskaasuja. Lehtisokeri väkevöityy lehtien marmeladimaisissa solukoissa, ja juuriston puoliläpäisevä kalvo sallii vesimolekyylien ja kivennäisaineiden suodattua juuren sisään. Kun kasvit ovat imeneet sekoittamani rouheisen kasvupohjan pintakuivaksi, tuoksuu olohuoneessa lämmintuulinen keskikesän heinäpelto.

Niin kuin kasvit kiertyvät myötäpäivään ja hamuavat valon suuntaan, minäkin lähden konttaamaan sohvalta kuin spiraaali kohti neljäntuhannen lumenin kirkkautta. Jään makaamaan kookoslastujen, perliitin ja rahkasammalen peittämälle pressulle. Työnnän sormeni ja varpaani kasvualustaan. On nousevan kuun aika ja ravunpäivä, ja tunnen sen kehossani ihonalaisena nosteena.

Ympärilläni ovat kaikkein tärkeimmät, mutta niitä on lisää makuuhuoneessa ja keittiönpöydällä, takkahuoneen ikkunan edessä ampeleissa, ja niitä on pienissä nyssyköissä ja maitopurkeista askarrelluissa litteissä paketeissa postin lajitteluhihnalla, matkalla minun luokseni.

Hyväilen neulavehkan kimmoisaa vartta ja ravistelen kumi-puuta niin, että sen lehdiltä varisee kastepisaroiita päälleni. Philodendron pink princessin puikkomaisella rullalla ollut upouusi lehti on raottanut kääroään. Nostan päätäni ja yllän juuri ja juuri nuolaisemaan uuden lehden kärkeä. Olisiko siinä jo enemmän vaaleanpunaista kuin edellisissä lehdissä? Ja onko kiinanruusun varressa oleva pieni roso uuden oksanhaaran merkki? Hyväilen sitä sormenpäälläni ja tunnen kuinka se vastaa siihen.

Vihreävalkoinen peikkoni on tehnyt uuden lehden. Olen odottanut sitä niin paljon, että tuskin uskallan katsoa. Pidätän hengitystäni ja vilkaisen nopeasti: se näyttää täydelliseltä, mikään ei saa häiritä sitä ja pilata sen kasvua. Painan kasvoni kookoslastuihin ja makaan hiljaa. Näin on hyvä.

Kun lapset alkavat heräillä omia aikojaan seitsemältä, olen minä valmis menemään takaisin sänkyyn. Lasten äänet ovat pitkän ja syvän, aivoja järjestelevän yön jäljiltä kirkkaita ja sanat vielä unimaailmasta, irrationaalisia ja mahdottomia ymmärtää. He liikkuvat pelottavan nopeasti ja tempoilevasti. Miten heidän pienet androgyynivartalonsa täyttävätkin aamuisin niin valtavan tilavuuden?

– Varo sitä kasvia, minä sanon. – Varo ruukkua! Älä heiluta käsiä tuolla lailla, meinasit osua neulavehkaan!

Olen joutunut sanomaan samat varoitukset joka aamu monta kertaa niin kauan, että lapseni lopettivat aamuhytkymisensä ja alkoivat sen sijaan käpertyä sohvalle. He vetävät pienet, pehmeät varpaansa vaaleanpunaisten yömekkojensa helmoihin. Katselen heitä ja ajattelen, että kodistamme on tullut heille hankala paikka olla.

– Tulkaa tekin tähän, minä sanon.

He laskeutuvat viereeni hitaasti. Minusta tulleet pienet pistokkaat.

Kirjovehka ja tuoksutraakkipuu

On ollut aikoja, vuosia ja kuukausia, maanantaiaamuja ja torstai-iltoja, pilvipoutaa ja hitaasti satavaa lunta, jolloin olohuoneessa ei vielä ollut pressua eikä lammikoita, kylpyhuoneessa ei ollut so-
raa eikä kynsieni alla multavallia. Olohuoneen tasoja pyyhkiessä tomuliinan tielle ei osunut ruukku, eikä imuri kolhaissut keraa-
mista sinivalkoista norsua. Sellaiset termit kuin perliitti, vermi-
kuliitti semihydro tai philodendron eivät merkinneet minulle
mitään, suuni ei ollut muodostanut tuollaisia kirjainsarjoja vie-
lä koskaan.

Minun täytyy nyt muistella, mistä tämä kaikki alkoi. Milloin
klorofylli tuli osaksi huoneilmaa ja vihreästä ainoa pääväri?

Alkoiko se silloin, kun joitakin vuosia sitten sain tuttavaltani
ilmaiseksi kirjovehkan ja kahden melko ison tuoksutraakkipuun
pistokkaita? Ne olivat oikeasti ilmaisia, vielä tuolloin en valeh-
dellut. Pistokkaat olivat kasvattaneet tuttavani maljakossa upeat,
tippaleipämäiset juuripunokset. Hain ne hänen luotaan ja laitoin
auton takakonttiin. Koukkasin matkalla kaupasta kymmenen
litran multapussin, sellaista tavallista, halpaa multaa, jota myy-
dään ruokakaupassa leikkokukkien ja kausikasvien lähellä, littei-
nä tyynyinä, aina alimmalla hyllyllä.

Tultuani kotiin unohdin kasvit tyystin. Muistin ne vasta, kun avasin takakontin seuraavan kerran kolme päivää myöhemmin. Siellä ne pötköttelivät aivan hiljaa, jalat märkään talouspaperiin ja muovipusseihin käärittynä, kuin kidnapatut.

Kolusin ulkovarastosta muoviruukut, ensimmäiset, jotka osuivat käsiini. Niissä oli ollut ehkä petunia tai morsiušuntu tai joku muu lyhytikäinen kesäkukka. En osannut ajatella, olivatko ruukut oikeanlaiset tai oikean kokoiset vehkalle ja traackipuulle.

Kasvien istuttaminen oli työlästä ja sotkuista. Peitin ruukkujen pohjareiät sanomalehtiriekaleilla. Revin multapussiin aukon ja työnsin käteni sisään, mutta kun otin kourallisen viileää multaa, ei nyrkki mahtunutkaan enää reiästä ulos. Avasin käteni ja vedin sen pois. Käänsin pussin ylösalaisin ja aloin ravistella. Multaa tuli aukosta vaivalloisesti, ensin jyvänen kerrallaan, sitten yhtenä pallonmuotoisena, raskaana kimpaleena, taas hitaasti, ja sitten sitä hulahti kerralla melkein koko säkillinen, niin että ruukku tulvi ja multaa oli lattiallakin.

Kourin maannosta takaisin pussiin. Kun sitä oli nähdäkseeni ruukussa sopivasti, työntelin sitä reunoille tehdäkseeni keskele juurten mentävän kuopan, kuin hiidenkirkun. En kokenut mitään. En ajatellut multaisen hetken olevan ihana tai ihmeellinen. Yritin pidellä horjuvia kasveja parhaani mukaan suorassa ja lisätä samalla toisella kädellä multaa, mutta taas nyrkkini jumittui pussiin. Kiskaisin, ja ensin pussi seurasi perässä, mutta sitten se irtosi, mötkähti lattialle, ja mustaa möyhtää oli taas joka paikassa. Kynsinauhojani syyhytti, ja kynsien alla oli pitkään tummat nauhat, jotka eivät lähteneet liottamalla, harjaamalla tai saksen terällä kaivamalla.

En viipyillyt uusien kasvieni äärellä enkä ajatellut niitä koko ajan. Huomasin ne vain imuroidessa ja mopatessa, jolloin ne olivat tiellä. Multa haisi märkänä homeiselta ja kuivui talvella ko-

vaksi ja halkeilevaksi niin, ettei se sitonut kasteluvettä itseensä ollenkaan, vaan valutti kaiken alleen. Muutaman kerran vesi tuli ruukun alla olevan lautasen reunojen yli, ja nyt parketissa on ruma rengas siinä, missä ruukku oli.

Nyt kun ajattelen tuoksuutraakkipuuta ja kirjovehkaa tiedän, etteivät ne olleet minulle merkityksellisiä. Tuo oli vielä sitä aikaa, jolloin saatoin käydä missä tahansa kaupassa vilkaisemattakaan viherkasvihyllyihin päin. Lähtiessäni kassalta ostokassissa olivat vain ne asiat, mitä olin tullut ostamaan. En kiinnittänyt huomiota elokuvissa tai aamutelevisiossa näkyviin rekvisiittakasveihin, en pohtinut mitä lajia ne olivat ja millaiseen kasvualustaan ne oli istutettu. Ei kai joku pönttö ollut tunkenut niitä salaojattomiin umpiruukkuihin? Olikohan niissä ötököitä? Ei, tuollaiset asiat eivät vielä kiinnittäneet huomiotani.

Järkyttyneet karambolat

Olen ollut suurimman osan elämästäni huonekasvien kohtuukäyttäjää. Saatoin kerran vuodessa, jos niinkään usein, ostaa jonkin kivannäköisen pienen nimettömän kasvin, ja senkin vain siksi, että mukana tuli hauska ruukku. Kerran ostin upean valkokukkaisen orkidean, ne olivat muodissa. Ja palmuvehkan, koska nekin olivat tyylikkäitä ja kuulemma helppoja. Kastelin niitä aluksi ahkerasti, melkein päivittäin, sitten harvemmin, silloin kun muistin. Orkidea käskettiin upottaa kerran viikossa veteen, ja minä upotin, mutta sitten kun se oli tiputtanut kukkansa lattialle, unohdin koko asian.

Kasvit pysyivät aina jonkin aikaa yhteistyöhaluisina, kunnes ne yhtäkkiä menettivät elämänhalunsa ja kuolla kupsahtivat. Niin siinä nyt taas kävi, minä ajattelin. Minulle ei ollut mikään ongelma heittää kasvia ruukkuineen roskiin. Jäljelle jäänyt tyhjä tila täyttyi nopeasti muilla asioilla. Ei minua kiinnostanut kasvin kuolinsyy, ne vain olivat sellaisia, niiltä puuttui motivaatio.

Tuoksutraakkipuusta ja kirjovehkasta jäi puoli pussia multaa, joka pyöri pitkään haittoina ulkovarastossa. Oli hiihtoloma, lasten nenistä valui räkä ja he köhivät öisin. Silppusin iltaisin sipulia nailonsukkiin ja ripustin ne heidän sängynpäätihinsä.

– Täällä haisee, he marisivat eivätkä suostuneet nukahtamaan.

– Haju on hyvä merkki. Sinun nenässäsi kulkee taas ilma, minä sanoin.

Räkä kirnusi ylös ja alas ja minä yritin opettaa lapsia niistämään nenää. Pidin vessapaperia sierainten alla ja käskin puhaltaa. He haukkoivat happea kuin olisivat purreet ilmaa, mutta se ei tullut ulos nenästä. Se ei palannut suustakaan, vaan he nieleskelivät sitä.

– Nenästä, kannustin. – Puhalla se nenästä.

Olimme harjoitelleet koko päivän niistämistä. Lapset olivat väsyneitä. Hauskaksi luullusta lomasta oli tullut heille tylsä räkäkoulu. Ostin hedelmiä, jotta he saisivat vitamiineja. Pilkoin ne lautaselle ja keräsin siemenet leikkuulaudan reunalle.

– Kokeillaanpa istuttaa nämä siemenet multa, sanoin, jotta heillä olisi jotakin tekemistä.

Hain vanhan multapussin varastosta. Lapset painelivat pienillä, tussiviiruisilla sormillaan siemeniä multa, ja antoivat niille nimet. Minä kirjoitin tussilla nimet maalarinteippipätkille, ja he liimasivat ne purkkeihin. Kun Bella, Sofia ja Poksis työntyivät mullasta pieninä, punertavina suipeloina, kuin pystyyn jähmettyneet lierot, tarkkailin lasten kasvoja, kuinka he eivät ensin hahmottaneet, mitä oli tapahtunut. He eivät nähneet ihmettä.

– Onko tuo roska? lapsi kysyi ja katsoi epäluuloisesti itua.

– Se on kasvin alku. Se on tullut siitä avokadon siemenestä, jonka te piilotitte hiihtolomalla multa.

– Miksi se on niin hidas?

– Varmaan se siemen on ensin tehnyt jotakin, kasvattanut ehkä juuren. Ja onhan tuolta aika pitkä matka mullan pinnalle.

Lapset katsoivat purkista törröttäviä alkeellisia avokadopuita, haukkuivat ne rumiksi, kinastelivat hetken aikaa raivokkaasti, kumman itu oli pitempi, ja palasivat sitten leikkeihinsä.

Avokatot kasvoivat aina pitkiksi, melkein lehdettömiksi raipoiksi, ja sitten ne vain päättivät luovuttaa: ensin lehdenkärjet

ruskistuivat, sitten lehtien vihreä kasvinahka oheni ja hiutui kadoten lopulta mystisesti kokonaan, niin että yhtäkkiä lehdistä oli jäljellä enää hauraat suonet ja lehden keskellä kulkeva lehtiruoti, rankamainen kehys kuin sateenvarjon luuranko. Kun lehdet olivat kuolleet, alkoi avokadon aiemmin vahvanvihreä runko kuihtua ja nahistua, ja sitten eräänä aamuna koko kasvi oli surkea töröttäjä, kuin kapisen piskin häntä.

Emme kiintyneet taimiin tai surkutelleet kuollutta avokadao, vaan kuorimme ja lohkoimme uusia hedelmiä ja syljeskelimme multaani pieniä ja isoja, minimaalisia, soikeita ja pyöreitä, karvaisia, liukkaita, lituskoja, mustia ja voin värisiä, pehmeitä ja kivikovia koekaniineja. Kastelimme mullan, pingotimme ruukun päälle muovikelmun ja pistelimme siihen haarukalla happiaukkoja. Sitruuna, mandariini, nektariini ja kiivi eivät itäneet ollenkaan. Avokadot itivät niin hyvin, ettei kukaan enää jaksanut kiinnostua niistä, vaan ne kuolivat janoon. Lohikäärmehedelmän siemenet itivät myös tarmokkaasti, mutta joutuivat kompostiin, kun niihin alkoi kasvaa pieniä, arvaamattomia piikkejä.

Ja sitten oli tapaus karambola.

Saimme viisi karambolan siementä itämään. Muutamassa viikossa sirkkalehtisistä taimista oli kehittynyt kauniita, herneenvihreitä pikkupuuta. Karambolalla oli pitkät lehtiruodit ja niissä pieniä lehtiä kahta puolta, samaan tapaan kuin pihlajassa tai hiirenvirnassa. Lehdet menivät iltaisin suppuun, ja kävi ilmi, että karambolat olivat muutenkin jollakin lailla tietoisia. Ne reagoivat asioihin.

Eräänä päivänä olin pyyhkimässä pölyjä taimikon vierestä, kun lasten leikeistä kuului kova ja pahaenteinen rämähdys. Olin vähän aikaa hiljaa, ja kun itkua tai apua-huutoja ei kuulunut, valitsin kiltin ja huolestuneen äänensävyyn sijaan tiukan.

– Mitä ihmettä siellä tehdään? huusin.

Samalla hetkellä karambola veti lehtensä luimuuun. Kumar-
ruin lähemmäksi kasveja.

– Böö!

Yhtä lukuun ottamatta kaikki taimet suipistivat lehtensä. Lap-
setkin tulivat ihmettelemään ilmiötä. Aloimme hihkua ja huudel-
la kasveille.

– Miksi tuo yksi ei liiku? esikoinen kysyi.

Hän osoitti pikkurillin mittaista minipuuta, joka ei lotkautta-
nut korvaansa, vaikka kuinka elämöimme.

– Se ei kuule, kuopus ehdotti.

Hän tökkäsi kasvia, ja silloin sen lehdet laskeutuivat äkisti rii-
puksiin.

– Se kutiaa, esikoinen sanoi ja alkoi tökkiä muitakin kasveja.

Säikäyttelimme taimia, kunnes ne eivät enää oikaisseetkaan
lehtiään. Ne olivat sääliittävän ja apaattisen näköisiä.

– Ne pelkää, pienempi sanoi ja alkoi itkeä tihrustaa.

Esikoisenkin naama valahti ja hän alkoi räpytellä silmiään.

– Ne varmaan vihaa meitä.

– Ne on kasveja, ei ne ketään vihaa. Kyllä ne tuosta tokenee.
Tuohan on niille vähän niin kuin jumppaa, sanoin ja ravistelin
yhtä, jotta se virkoaisi, mutta lehdet puristuivat tiukempaan sup-
puun.

Minä todellakin olen ollut joskus tuollainen kasveja kohtaan.
Ravistelin. En antanut janoiselle vettä. Unohdin.

Lapset olivat koko päivän apeissaan karambolien vuoksi. He
eivät katsoneet niihin päinkään, ja liikkuessaan taimien lähellä
he nousivat varpailleen, pitivät käsivarret lähellä kylkiään ja pi-
dättivät hengitystään.

He istuivat illalla sohvalla katsomassa lastenohjelmia, kun
kuopus alkoi purkaa tilannetta.

– Vieläköhän ne pelkää?

– Ei uskalleta katsoa. Äiti huusi niille tosi lujaa.

– Ketään ei saa kiusata, kuopus sanoi. – Ei kiusata, ei oteta toisen kädestä. Sanotaan kiitos ja pyydetään anteeksi.

Menin olohuoneeseen ja odotin, että piirretty loppui ja ruutuun tuli värikkääseen kauhtanaan pukeutunut saporopäinen pikkukakkostäti kanteleineen.

– Ei teidän tarvi olla huolissaan noista kasveista. Niistä se oli varmaan hauska leikki. Ei ne oikeasti meitä kuule, sanoin.

– Miksi ne sitten pelkäsi?

– Se on varmaan joku juttu, jonka ne on oppineet luonnossa. Joku tempu, ettei niitä nähtäisi ja syötäisi, sanoin.

Lasten kehot rentoutuivat, aivan kuin heissä olisi ollut kohmetta, joka alkoi hitaasti sulaa, ja kun se sulii, he notkistuivat myötäilemään sohvan muotoja. Kuopus heittäytyi selälleen ja alkoi pomottaa käsillään ja jaloillaan sohvatyyntyä naamansa yläpuolella.

– Ehkä ne luuli, että me aiottiin syödä ne, esikoinen ehdotti.

– Voi olla.

Karambolat elivät traumastaan huolimatta kolme kuukautta, mikä oli jo eräänlainen ennätys. Ehkä ne olisivat eläneet kauemminkin, jos eivät olisi päässeet kuivahtamaan mökkireissun aikana.

Kokeilimme myös mangoja. Ne itivät hitaasti, mutta kun ne sitten sen tekivät, ne olivat salamannopeita. Illalla nukkumaan mennessä mullan pinnalla ei näkynyt mitään, mutta aamulla ruukussa tojotti yhtäkkiä viisitoistasenttinen, tahmeakärkinen verso, ja jo saman päivän iltana latvaan oli puhjennut kookas lehtiruusu. Pian punertavat, hieman alaspäin roikkuvat lehdet alkoivat kasvaa hurjaa vauhtia. Mangossa oli mukavaa se, että jo pienenä se näytti oikealta kasvilta.

Parhaimmillaan mangoja oli kolme, mutta kaksi menehtyi nopeasti sen jälkeen, kun päätin leikkiä hortonomia ja istutin ne isompiin ruukkuihin. Katsellessani niiden nahistumista minusta

tuntui, että olin aiheuttanut niille hirveän pettymyksen. Ne olivat ryykänneet mullasta raivokkaasti ja täynnä elinvoimaa, pysähtyneet katselemaan ympärilleen, haistelleet ilmaa ja tunnustelleet jaloillaan maaperää. Huomanneet sitten olleensa aivan liian optimistisia.

– Ei helkatti, mielummin kuolen kuin jään tänne, ne supattivat keskenään ja lopettivat juomisen ja syömisen ja yhteyttämissen, ja sitten oli niiden vuoro olla sateenvarjon rankoja.

Vain yksi mango oli valmis antamaan elämälle mahdollisuuden. Kolmas ja viimeinen, Elisa, oli yksi piru kasviksi. Se oli heti alusta asti taimista nopein ja kestävimmän oloinen. Sen lehdet olivat paksut ja vankat, se kurkotteli nälkäisenä valoa kohti ja joi-nakin päivinä se vaati vettä enemmän kuin sille ymmärsi antaa. Jos olin aamulla kastellut sitä, jo iltapäivällä se roikotti lehtiään janoisen näköisenä.

Elämänsä ensimmäiset viikot se teki isoja, kiiltäviä lehtiä kuin hullu, mutta milloinkaan se ei antanut lehtiä olla kerralla neljää enempää. Aiempien lehtien oli aina pudottava ja annettava tilaa uusille.

Kun se oli jo puoli metriä korkea, aloin kaivata sen honteloon, aina vain nelilehtisenä viihtyvään varteen oksia tai lisää lehtiä. Sillä oli kuitenkin uusi, ärsyttävä ja itsetuhoinen kasvutapa.

Parin kuukauden välein se alkoi tehdä latvaansa vaaleita, pehmeitä, hieman kosteita uusia lehdenalkuja. Niitä oli aina neljä. Se pungersi lehtiä pitkään ja vaikeasti, kuin ummella oleva lapsi. Koskaan lehdet eivät kasvaneet paria senttiä isommiksi, vaan ne varisivat yksi kerrallaan kasvin juurelle. Näytti siltä, että kasvissa olevat neljä isoa lehteä olivat päättäneet omia rungon itselleen. Jollain lailla ne onnistuivat kerta toisensa jälkeen sabotoimaan vauvalehtien yritykset. Tiputettuaan uudet lehtensä mango oli täysin pysähtyneessä tilassa kuukauden tai kaksi, kunnes sen

latva alkoi taas muuttua myhkyräiseksi, ja uusia pikkulehtiä ilmestyi taas neljä. Ja sitten nekin häädettiin.

Mieheni suhtautui asiaan leppoisasti. Hän tutkaili onnetonta mangoani joka puolelta ja päästeli vau! ja ohhoh! huudahduksia. Hän tarttui käsiini, käänteli niitä ja taivutteli sormiani, veti jokaista vuorotellen kuin nähdäkseen, saisiko sen vedettyä irti.

– Missäs se peukalo luuraa? No täällähän se on! Hei siinähan on jo vähän vihreää! Eikö olekin, jos katsoo oikein tarkasti, niin näyttää kyllä siltä, että peukalo alkaa vähän jo vihertää.

Tai hän otti käteensä hedelmänkuorimaveitsen ja lähestyi puuta.

– Koskas tästä saadaan niitä hedelmiä?

Kun mango tiputti mieheni edessä taas yhden uusista tahmaisista pikkulehdistään, hän katsoi minua ja kallisti päätään:

– Voi voi, pikku raukka. Ei tainnut tämäkään olla sinun jutusi.

Minä nauroin hänen mukanaan, ja aloin inhota tuota puuta.

Kostin mangolle: aina kun se alkoi tehdä uusia, toivottoman pieniä lehtiään kuin linnunpoika ensimmäisiä oikeita, ilmassa kantavia sulkia, nipistin lehdet kynsilläni pois.

– Haaraudu! komensin.

Kun olin amputoinut mangon latvapyrkimykset neljä kertaa, se mökötti pitkään. Sitten sen varteen ilmestyi kolme pientä nypylää, aivan kuin se olisi ollut kananlihalla. Nypylät pitenivät ja alkoivat muuttua terävämmiksi, ja lopulta niihin ilmestyi pieniä, vihreitä alkuja. Ne venyivät, ja tajusin niiden olevan oksia. Kasvi oli viimeinkin oivaltanut, mitä halusin.

Oksisto edistyi hyvin. En enää huutanut kasville, vaan annoin sille vettä ja jäin katselemaan sitä pitkiksi ajoiksi. Minä, kasvien tuhoaja, olin saanut kasvatettua oman mangopuun. Se oli kaunis

ja melko isokin. Ei tuollaisia kasveja kasva sattumalta, niihin tarvitaan jo taitoa.

Mutta sitten se vietävä teki sen taas: lehdet alkoivat putoilla yksi kerrallaan.

Olin sille vihainen. Vein sen keskellä tammikuun pakkasia takapihalle ja jätin sinne paleltumaan. Se ei selvästikään välittänyt hoidostani vaan niskuroi, vaikka olin yrittänyt kaikkeni.

Yksisarvinen

Nyt minä sen muistan. Ensimmäinen monista. Kasvi, joka oli enemmän kuin viimeisiä elinpäiviään kituva rasite. Tämä tapahtui Ikeassa joulun alla. Kauanko siitä mahtaa olla aikaa? Kaksi vuotta?

Olin tarponut lasteni ja äitini kanssa erilaisten olohuoneiden, keittiöiden, sohvaryhmien ja iloisen väristen lastenhuoneiden halki pitkän, jaloissa lyijynä tuntuvaan päiväkävelyyn. Lapset halusivat testimaata joka ikisen sohvan ja sängyn. He olivat tunkeneet sisääntulossa taskunsa täyteen paperisia mittanauhoja ja pieniä, puisia lyijykyniä. He keräsivät matkan varrella mittanauhoja lisää, kiinnittivät niitä pinneillä hiuksiin leteiksi ja kääntelivät päätään nopeasti puolelta toiselle, niin että mittanauhahiukset hulmusivat ja kahisivat ja niitä irtoili ihmisten tallottavaksi.

Emme olleet oikeastaan minkään tarpeessa, mutta leikkimökin kokoiseen ostoskärryyn oli kertynyt lautasliinoja, muovikuppeja, pussinsulkimia, vihkoja, pillejä ja herätehankintoja, joilla oli lyyriset, huolella mietityt ruotsalaisnimet, samanlaisia meditatiivista mantraa kuin radiossa luetut merisääasemien havaintotiedot: *Sötvatten. Bevara. Smaksinne.*

Matto- ja tyynyosaston jälkeen, jo loppusuoralla, tulimme huonekasviosioon. Äitini ja lapset olivat saaneet tarpeekseen

kaikesta, mutta minä olin kuski ja käänsin kärryt oikealle ja parkkeerasin ne kasvihyllyjen keskelle.

Tuossapa hauska kasvi, ajattelin katsoessani kukkapurkista töröttäviä vihreitä puikkoja. Kosketin niitä, ja ne olivat kovia, kuin muovia. Minun täytyi tarkistaa hyllymerkinnästä, oliko kyseessä varmasti oikea, elävä kasvi eikä mikään *Fejka*. Hintalappusa luki *Sansevieria cylindrica*.

Kuopus oli tuohon aikaan innostunut poneista ja etenkin kaikesta yksisarvisiin liittyvästä, ja sanoin hänelle:

– Katso, yksisarviskasvi!

Lapsi vilkaisi kasvia ja alkoi sitten potkia kärryn renkaita kengänkärjellään.

– Joko kohta lähdetään? hän kysyi sadannen kerran.

Lapsi ei nähnyt kasvin viehätystä, mutta minä ihastuin tuohon omituiseen eläjään, ja raivasin sille tilaa kärrystä. Olisin halunnut ostaa myös isomman kasvin, jonka tuon aikaisella kasvi-osaamisellani tunnistin vain jonkinlaiseksi tropiikista tulevaksi ja isolehtiseksi, mutta äitini sanoi sen olevan minunlaiselleni ”vähän liikaa”.

– Ei tuo mahdu sinne teidän huusholliin sotkun keskelle. Montako kuollutta kasvia minäkin olen teillä joutunut raittuuttamaan roskiin, äitini sanoi, kun kuitenkin jatkoin kasvien tutkimista.

Teeskentelin etten kuullut häntä. Hipelöin kasvin lehtiä ja sijoitin sen mielessäni olohuoneeseemme. Aloin mallata sitä karamellinvärisiin, kiiltäväpintaisiin suojaruukkuihin. Palautin yhden suojaruukun hyllylle ja otin toisen. Sitten huomasin hyllyllä vielä hauskemman kasvin, selvästi jonkin sortin palmun, jonka lehdet olivat kovat, runko kuin kuivahtanut ananas. Nyt tiedän, että se oli japanin käpypalmu, *Cycas revoluta*. Se oli niin alkukantaisen ja lujatekoisen oloinen, että varmasti pärjäisi kanssani.

Käännyin näyttämään sitä lapsille, mutta he olivat kadonneet, samoin äitini ja ostoskärry. Laskin palmun käsistäni ja lähdin etenemään ihmisvirran mukana kohti kassoja. Ja siellä he menivät, aivan kuin minua ei olisi ollut olemassakaan. Muistan vieläkin kuinka pettynyt olin kassalla. Olisin halunnut palata vielä takaisin, mutta äitini oli jo työntämässä korttia maksupäätteeseen.

– Haluan maksaa omat ostokseni, sanoin äidille.

Hän alkoi näppäillä tunnuslukua.

– Kylläpä teillä kertyi taas kaikenlaista. Mahtoi olla puolet liikaa. Ja vielä tuo kasvikin, miten sen nyt kantaa, ettei katkaise sitä heti alkuunsa, äitini sanoi ja alkoi lappaa tavaroita kestokasseihin, joita hänellä oli käsilaukussaan jemmassa useampi.

Nostelin kasseja ostoskärryyn sitä mukaa kun ne täytyivät. Kassojen toisella puolella oli pieni ruokaputiikki, jossa myytiin näkkileipää ja ruotsalaista simaa ja glögiä ja pikaruokaa, hot dogeja ja jotakin muuta. Äitini vokotteli lapset sinne, mutta minä en suostunut ottamaan äitini lupaamaa, yhden kruunun hintaista pehmytjäätelöä, vaan lähdin marssimaan taakseni katsomatta ulko-ovelle, ja samaa tempoa parkkipaikalle, aivan kuin olisin muistanut, minne olin jättänyt auton.

Olin koko kaksituntisen kotimatkan tuppisuuna. Lapset söivät takapenkillä ruotsalaista maitosuklaata kuin leipää. He olivat kietoneet kaulaansa mittanauhoja ja lakusnöreniä ja nauroivat kuin hiprakassa toistensa hassuille snörenviiksille. Minua harmitti, että olin jättänyt ostamatta hienon ja halvan palmun vain koska äitini oli hankala ihminen.

Järjestelin kotona pillit ja pussinsulkijat keittiönkaappiin, työnte-
lin likaisia astioita sivummalle ja laitoin yksisarviskasvin keittiö-
tasolle ikkunan eteen. Kääntelin sitä niin, että edustavin puoli oli
huoneeseen päin.

Yksisarvinen oli erikoinen ja pidin siitä paljon juuri sen vuoksi, mutta ajan mittaan sen jähmeys sai minut kaipaamaan sen vierelle jotakin notkeaa ja taipuisaa, elollisempaa. Ostin sille kaveriksi ruokakaupasta pienen siroliuska-aralian. Siroliuska-aralia oli naisellinen ja herkkä. Sen sateenvarjomaiset lehdet kaartuivat ilmvaksi latvustoksi hoikan, ruokomaisen varren ympärille. Katselin kasviasetelmaani ja ajattelin, että nyt meilläkin on vihreää ja kaunista.

Yksisarvisen kanssa olin tullut heti juttuun. Se oli kasvi, joka eli yksinkertaisesti: joi vähän ja antoi helposti anteeksi virheet. Siroliuska-araliasta tiesi heti, että se oli oikukkaampi. Se oli ruukussaankin paljon hatarammin kuin yksisarvinen. Se huojui, ja mullan alta pilkkotti pari juurta, aivan kuin kasvi olisi ollut aikeissa paeta.

Etsin ja löysin kasville lyhyet hoito-ohjeet: puolivarjo, kastellaan kun multa on pinnastaan kuivunut, helppohoitoinen.

Ei mennyt kauaakaan, kun siroliuska-aralian tila alkoi heiketä, ja silloin huomasin, että ruukussa ei ollut vain yksi kasvi, vaan kolme erillistä runkoa. Pienin ja hoikin niistä alkoi ruskistaa lehtiään viikon päästä. Kokeilin multaa. Se ei ollut kuiva eikä märkä. Vein kasvin aurinkoisempaan paikkaan olohuoneeseen, mutta jo tunnin päästä lehdet veltostuivat, ja niiden kaunis, tummanvihreä sävy haalistui. Siirsin kasvin olohuoneen sivupöydälle, pois auringosta, sitten takaisin keittiöön, ja taas olohuoneeseen lähemmäksi ikkunaa.

Halusin tosissani pitää kasvin elossa, mutta en tiennyt miten. Aloin etsiä ensiapuohjeita. Niitä oli vaikea löytää, koska kaikkien mielestä kasvi oli helppo ja kasvoi yhdessä hujauksessa kattoon, aivan riesaksi asti. Huonovointisuutta saattoi esiintyä silloin, jos kasvia kasteli liikaa tai liian vähän. Minulle ei koskaan selvinnyt kumpaan ääripäähän olin syyllistynyt, sillä kolmen viikon päästä

ostosta kaikki lehdet olivat ruskeita ja laikukkaita. Sitten niiden kiinnityskohdat antoivat periksi ja lehdet varisivat pöydälle. Äitini oli ollut taas oikeassa: minä ja kasvit emme tulleet toimeen.

Nyt kun tiedän asioista jo vähän enemmän, uskon kasvin juurien olleen jo alun alkaen heikot, kasvualusta oli luultavasti liian tiivis, kenties kasvissa oli ollut jo kaupasta tuodessa joku ötökkä.

Yksisarvinen oli kuitenkin erilainen kuin kaikki aiemmat kasvit, sillä se pysyi minusta huolimatta vihreänä ja tomerana. Nyt ajattelen, että se halusi aidosti antaa minulle mahdollisuuden onnistua. Puri hammasta ja hoki itselleen janoisina öinä, että panniikki tai kasvisolukon romahtaminen eivät nyt auta ketään. Aina kun olin metrin päässä ja avasin hanan, se ehkä vikisi hiljaista kasvivikinää, rukoili että antaisin sille tilkan. Tai sitten tilanne oli päinvastainen, ehkä sen juuret lilluivat vedessä ja sen sielu oli vaarassa mädäntyä, ja se toivoi, että sulkins hanan ja pitäisin sen kiinni. Mutta periksi se ei antanut.

Mansikkakaktus

Pian siroliuska-aralian menehtymisen jälkeen kävin ystäväni luona. Hänen lapsensa olivat jo yläkouluikäisiä, ja hän halusi laittaa pieneksi jääneet polkupyörät eteenpäin. Minulle oli luvattu parilla kympillä 24-tuumainen, punarunkoinen Helkama.

– Kumit on vasta uusittu. Satulassa on vähän tuo pinta vekillä, sateella kannattaa laittaa joku muovipussi, ettei pehva kastu, tuttavani esitteli pyörää.

– Se näyttää tosi hyvältä.

Menimme sisälle ja hän keitti kahvit.

– Minua hävettää laittaa jotain jaffakeksejä tähän, kun sinä olet semmoinen superleipuri, hän sanoi ja pullautti paketista puolentusinaa keksiä lautaselle.

Haukuin ja vähättelin leipomuksiani ja kehuin keksejä ja hänen keittämänsä kahvia ja pöydässä olevia huopatabletteja. Rohmusin neljä keksiä lautaselleni.

Joimme kahvit, ja olin lähdössä jatkamaan matkaa, kengätkin olivat jo jalassa, kun tuttavani yhtäkkiä vetäisikin avaamansa ulko-oven kiinni.

– Ai niin muuten. Eihän sinulle kelpaisi muutama kultsin oksa?

– Mikä?

– Kultsin, kultaköynnöksen. Se kasvaa niin, että vähän väliä saa olla pätkimässä. Olen jakanut sitä kaikille, mutta sitä on vieläkin tuolla ämpärissä. Ja juoruakin olisi.

– Voin minä ottaa.

Hän vei minut olohuoneeseen ja otti nurkassa olevasta ämpäristä tukun kasvinpätkiä.

– Näissä on jo juuret, että saavat mennä suoraan multa.

– Onpa ne hyvinvoivia.

– No katso nyt tuota, hän sanoi ja osoitti ikkunan edessä ampelissa olevaa valkovihreäkirjavaa pehkuu. Sen latvat roikkuivat vieläkin melkein lattiassa asti.

– Miten sinä oikein hoidat tuota? Minulla kaikki kuolee.

Hän haki keittiöstä muovipussin ja sulloi kasvit siihen, puhalsi pussiin ja solmi sen ilmapalloksi.

– Nämä pärjää tällä lailla ilman mitään märkää paperia, vai oletko menossa johonkin?

– Suoraan kotiin, tai no kaupan kautta. Mutta anna jotakin hoitovinkkejä.

– Hoida mahdollisimman vähän, hän sanoi. – Vettä, kun lehdet lurpottaa. Lannoitetta kun muistat. Näitä ei voi tappaa, ei vaikka yrittäisi.

Mieheni ei huomannut uusia kasveja, mutta äitini oli saanut tuskin takkia päältään, kun hän oli jo haukkana niiden kimpussa.

– Täällähän alkaa olla purkkeja joka paikassa, hän sanoi.

Olin ennen hänen tuloaan siivonnut ja järjestellyt pöydillä lojuvia tavaroita kaappeihin ja laatikoihin. Äidilläni oli tiettyt paikat, joihin hän aina kiinnitti huomiota ja joista hän antoi palautetta: peileissä olevat pienet sormenjäljet ja huurupusut, tuulikaapin matosta sukanpohjiin tarttuva hiekka ja keittiön yleinen sekamelska.

– Eihän täällä ole laskupaikkaa, hän aina sanoi ja pyöri hyrränä avatun astianpesukoneen edessä kädet täynnä mukeja ja tyhjiä pakasterasioita.

Nämä kaikki krooniset ongelmakohdat olivat nyt tip top, ja keittiön tasoilla oli tilaa vaikka maata, mutta siihen en ollut osannut varautua, että hän hoksaisi kasvit niin nopeasti tai että ne ärsyttäisivät häntä niin paljon.

Olin istuttanut kultaköynnöksen pätkät kolmeen ja juurut kahteen ruukkuun. Äitini törkki jokaista niistä sormellaan.

– Kuivia. Pitäisikö näitä kastella?

– Minua neuvottiin hoitamaan niitä mahdollisimman huonosti.

Äitini nosti kädet ylös ja otti muutaman askeleen taaksepäin.

– No sitten ne on sama heittää pois vaikka saman tien. Turhaapa noihin aikaa tuhlaa.

Olin aina hermostunut ennen äitini tuloa. Valmistauduin tulevaan tilanteeseen monta tuntia, joskus useita päiviäkin. Tiska-tessani tai ripustaessani pyykkejä kävin mielessäni kuvitteellisia keskusteluja, joissa vastaisin äitini väitteisiin rauhallisesti ja asiallisesti. Esimerkiksi näin:

Äiti: Täällä ei ole taidettu taaskaan imuroida.

Minä: Olet aivan oikeassa. Siitä alkaa olla jo hävyttömän pitkä aika.

Äiti: Eikä pölyjäkään ole pyyhitty.

Minä: Taaskin olet aivan oikeassa. Minäpä otan mikrokuitu-liinan ja pyyhin kaikki tasot saman tien ja sitten imuroin.

Usein keskustelut menivät aivan toisin kuin olin suunnitellut. Nytkin hän yllätti minut. Jos olisin tajunnut etukäteen harjoitella, olisin ehkä saanut sanottua hänelle, että mielestäni kuusi huonekasvia ei ollut kovin paljon yli sadan neliön asunnossa. Että juoru ja kultaköynnös olivat mukava lahja kaverilta, aivan ilmaisia. Että

ehkä näiden kasvien kanssa pärjäisinkin, haluaisin ainakin mahdollisuuden yrittää.

Sen sijaan kurkkuni meni tukkoon enkä pystynyt sanomaan mitään. Ryntäsin kuopuksen huoneeseen ja pamautin oven kiinni. Menin makaamaan sänkyyn, joka oli aikuisen nukuttavaksi liian lyhyt, mutta juuri sopiva kippurassa itkemiseen. Vedin katosta roikkuvan telttamaisen hyttysverkon liepeet kiinni ja pyyhin kyyneleitä ja räkää tyynyllä makaavan Nalle Puhin punaiseen napapaitaan. Keittiössä lavuaariin ryöppösi vettä ja pian alkoi kuulua astioiden kalahtelua.

Makasin ahtaassa sängyssä ja yritin arvailla, miksi äitini suh-
tautui kasveihini niin vihamielisesti. Lapsuudenkodissani oli huonekasveja, vain kaksi, mutta eivät ne kiellettyjä olleet. Keit-
tiön verhokapassa roikkui juuttinarusta solmittu amppele, jos-
sa olevaa kasvia useimmat kutsuvat rönsyliljäksi, mutta äidille-
ni se oli Neitsyt Marian vuodeheinä. Se kasvatti ympäri vuoden
pitkiä antennejä, aivan kuin se olisi yrittänyt saada yhteyden
jonnekin. Antennien vuoksi kasvilla on toinenkin lempinimi:
syrjähyppy. Sanotaan, että aina kun puoliso käy vieraisa, kas-
vi tekee uuden antennin. Minusta ne liittyvät kuitenkin kasvin
yksinäisyyteen, yritykseen löytää joku, jota koskettaa. Ne ovat
kuin tuntosarvia, sokean keppejä. Antenneihin puhkeaa pieniä
valkoisia kukkia, joista sitten kehittyy vihreitä tupsuja, vuode-
heinän poikasia. Vuodeheinän lisäksi olohuoneen televisio-
tasolla oli kumipuu. En muista, että äitini olisi mitenkään erityi-
sesti hoitanut kasveja.

Iltapäivisin, koulun jälkeen, kun olin yksin kotona eikä tele-
visiosta tullut muuta kuin testikuva, minulla oli tapana nirhata
peukalonkynnellä kumipuun runkoon viiltoja ja katsoa, kuinka
kasvi alkoi vuotaa valkoista maitoa. Töpöttelin nestettä sormen-
päihini, kuivuessa siitä tuli tarttuvaa ja nihkeää.

Ei äitini siis ollut pohjimmitaan mikään kasvien vihaaja, mutta minun kasveistani hän ei pitänyt.

Makasin lapseni sängyllä ja leyhyttelin hyttysverkkoa. Silloinkin äiti ei osoittanut mieltä, kun hänelle selvisi, että olin ostanut ala-asteella viikkorahoillani kaksi kasvia. Olisin halunnut marsun tai kissanpennun, mutta koska ne olivat haisevia ja raapi-
via ja työläitä, ja koska minulla menisi niihin kuitenkin nopeasti mielenkiinto ja joku muu saisi sitten hoitaa ne, en saanut kum-
paakaan. Kaipasin kuitenkin hoivavietilleni jonkin elollisemman kohteen kuin makuuasennossa silmäluomenssa kiinni lupsautta-
van nukkevauvan.

Kotimme lähellä oli hyasintintuoksuinen puutarhaliike, jossa myytiin ulkokukkien ja äitienpäiväruusujen lisäksi huonekasveja. Valikoima oli suppea ja arkinen: juuruja, hienohelmaa, rönsyliljoja, joulujoulu- ja marraskuunkaktuksia, pylvästyrräkkejä ja muita kaktuksia.

Ensimmäinen omilla rahoilla hankkimani hoidokki oli vihreävalkoraitainen rönsylilja. Äitini rönsylilja oli umpivihreä, ja minusta raidallinen oli paljon kauniimpi ja hauskempi. Olin viidennellä luokalla ja muistan, kuinka kävin hakemassa kasvin eräänä perjantaina koulun jälkeen. Myyjä auttoi minua valitsemaan hyvävointisen kasvin. Hän laski sen kyljelleen sanomalehtien päälle, kieritti paperit tötteröksi, lisäsi päälle vaalean, ison ja ihanasti kahisevan paperiarkin, kieputti ja nosti ostokseni pystyyn. Hän punoi papereista nutturan ja satoi nutturan valko-vihreällä, vahapintaisella narulla, solmi lopuksi siihen lenksun. Jouduin pitämään kättäni leukani korkeudella koko kotimatkan ajan, ettei kukkatötterö olisi laahannut maata.

Raidallinen kasvini voi hyvin, mutta ei juurikaan kasvanut. Lopulta tuli muita asioita, kasvi kuivui ja kuoli mennessäni yläasteelle. Olin kuitenkin saanut pidettyä sen hengissä ainakin vuoden.